

ВІДГУК

офіційного опонента доцента кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Хмельницького національного університету,
кандидата технічних наук, доцента Солтик Інни Тадеушівни
на дисертаційну роботу **Виноградової Маргарити Сергіївни**
«Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого
дитинства в контексті війни», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія
галузь знань 22 Охорона здоров'я

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні проблема забезпечення комплексної реабілітаційної допомоги дітям з розладами аутистичного спектра (РАС) набуває особливої актуальності. Військові дії, вимушене переміщення, порушення звичних рутин, хронічний стрес, зміна освітнього середовища та обмежений доступ до реабілітаційних послуг негативно впливають на функціонування дітей з РАС, їхню участь у повсякденному житті, навчанні та соціальній взаємодії. У цьому контексті ерготерапія розглядається як один із ключових напрямів мультидисциплінарної реабілітації, спрямований на підтримку функціональної незалежності, сенсорної регуляції, розвитку навичок самообслуговування та забезпечення заняттєвої участі дитини. Особливої значущості набуває інтеграція ерготерапевтичних втручань у шкільне середовище, що відповідає сучасним міжнародним підходам до організації допомоги дітям з РАС.

Дисертаційна робота Виноградової М. С. присвячена актуальній науково-практичній проблемі дослідження ефективності різних моделей ерготерапевтичних втручань для дітей з РАС періоду другого дитинства в умовах війни. Робота поєднує клінічний, освітній та соціальний контексти, що відповідає сучасній біопсихосоціальній моделі реабілітації та положенням МКФ. Актуальність теми посилюється недостатньою кількістю вітчизняних досліджень, присвячених ерготерапії дітей з РАС саме в умовах воєнного часу, а також відсутністю системних напрацювань щодо адаптації шкільного середовища в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 4.1 «Підвищення рівня функціональної незалежності та заняттєвої участі осіб різних нозологічних груп за допомогою програм ерготерапевтичних втручань» (номер державної реєстрації 0121U107532). Внесок здобувачки полягав у дослідженні ефективності ерготерапевтичних втручань у дітей з РАС у

контексті війни, розробленні структурованих підходів до клінічних та шкільних втручань, а також оцінюванні їх впливу на активність повсякденного життя, сенсорний профіль та якість життя дітей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими. Логіка побудови дослідження відповідає поставленій меті та завданням.

Авторкою використано комплекс сучасних методів дослідження, серед яких аналіз науково-методичної літератури, контент-аналіз медичної документації, шкала WeeFIM, Short Sensory Profile, PedsQL та методи математичної статистики. Емпірична база дослідження є достатньою для отримання достовірних результатів. У дослідженні взяли участь 60 дітей з РАС віком 8–12 років, які були розподілені на контрольну та дві основні групи відповідно до характеру ерготерапевтичних втручань. Представлені у роботі результати мають належний рівень статистичного опрацювання та дозволяють простежити динаміку змін досліджуваних показників. Отримані результати є логічними, послідовними та підтверджують ефективність поєднання клінічної ерготерапії з адаптацією шкільного середовища.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що авторкою *вперше* в Україні здійснено порівняння ефективності трьох підходів до ерготерапевтичних втручань у дітей з РАС в умовах війни за показниками активності повсякденного життя, сенсорного профілю та якості життя. *Уперше* отримано дані щодо впливу консультацій ерготерапевта, регулярних клінічних занять та поєднання клінічних втручань із адаптацією шкільного середовища на функціонування дітей з РАС. Важливим науковим результатом є *обґрунтування* доцільності інтеграції ерготерапевтичних втручань у шкільне середовище в умовах війни. Авторкою також систематизовано підходи до використання РЕО-моделі, моделі сенсорної обробки В. Данн та моделі залучення сім'ї у структурі ерготерапевтичного процесу.

Практична і теоретична значущість дисертаційної роботи полягає у можливості використання розроблених ерготерапевтичних компонентів реабілітаційних програм у клінічній та освітній практиці. Запропоновані підходи можуть бути використані у діяльності мультидисциплінарних команд, закладів освіти та реабілітаційних центрів, які працюють з дітьми з РАС. Особливу практичну цінність має адаптація шкільного середовища та впровадження структурованих сенсорних стратегій, що сприяють підвищенню участі дітей у навчальному процесі та покращенню якості життя. Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні наукових уявлень щодо

застосування ерготерапії у дітей з РАС в умовах війни, а також у розвитку наукових підходів до клієнтоорієнтованої та заняттєво спрямованої моделі ерготерапевтичної допомоги.

Оцінка дисертаційної роботи за змістом. Дисертаційна робота має логічну структуру та складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 166 сторінок. Робота містить 5 додатків, 9 таблиць та 10 рисунків. У бібліографії подано 185 джерел наукової та навчальної літератури, з них 138 іноземних.

Анотація містить всі необхідні компоненти та традиційно викладена двома мовами.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи.

У першому розділі «Сучасні підходи до ерготерапії дітей з розладами аутистичного спектра другого дитинства в умовах війни» здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до ерготерапії дітей з РАС у мирний та воєнний час, проаналізовано міжнародний і український досвід.

Другий розділ «Методи та організація дослідження» присвячено методам та організації дослідження. Авторкою детально описано критерії включення учасників, інструменти оцінювання та методи статистичного аналізу.

У третьому розділі «Особливості терапевтичних втручань у групах пацієнтів» представлено зміст ерготерапевтичних втручань у різних групах, що дозволяє чітко простежити відмінності між консультативною моделлю, клінічними втручаннями та комплексним підходом із адаптацією шкільного середовища.

Четвертий розділ «Результати аналізу ефективності ерготерапевтичних втручань» містить результати дослідження та їх статистичний аналіз. Отримані дані переконливо демонструють переваги комплексного підходу із залученням шкільного середовища.

У п'ятому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» проведено аналіз та узагальнення результатів дослідження, їх зіставлення з даними сучасної наукової літератури.

Висновки відповідають поставленим завданням і повністю впливають зі змісту роботи.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація характеризується глибоким розкриттям досліджуваної проблеми, самостійністю в підходах до їхнього висвітлення, ґрунтовною

практичною перевіркою отриманих результатів, їхньою істотною теоретичною та практичною значимістю.

Повнота викладення результатів дослідження у наукових публікаціях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображені у шести наукових публікаціях авторки. За темою дисертації опубліковано 3 наукові праці у фахових виданнях України та 3 матеріали апробаційного характеру. Публікації відповідають змісту дисертації та відображають основні результати дослідження.

Результати дослідження представлені на ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології: реалії та перспективи», (Полтава, 2023); Національному конгресі з мультидисциплінарної реабілітації «Формування стратегій роботи в умовах війни» (Львів, 2023); онлайн семінарі за участі Латвійської академії фізичного виховання та європейської федерації з адаптивної фізичної активності «Clinical rehabilitation management (CRM) in autism spectrum disorders in children. Physical exercise program for children with ASD» (2021).

Зауваження до змісту та оформлення дисертаційної роботи.

Попри безумовну наукову та практичну цінність дисертаційної роботи, окремі положення потребують уточнення або можуть бути предметом дискусії. Принципових зауважень до дисертаційної роботи немає, але при ознайомленні з роботою виникла необхідність уточнити думки автора і отримати відповідь на деякі запитання:

1. У роботі значну увагу приділено впливу війни на функціонування дітей з РАС. Водночас у методичній частині недостатньо конкретизовано, яким саме чином оцінювалися зміни показників, спричинені війною, та які критерії дозволяли відмежувати вплив воєнного контексту від загальної динаміки розвитку дитини або впливу реабілітаційної програми. Це питання потребує додаткового пояснення, оскільки воєнний контекст є одним із ключових аспектів теми дисертації.

2. У другому розділі наведено характеристику методів дослідження, зокрема Оцінки функціональної незалежності дітей, Короткого сенсорного профілю та Педіатричного опитувальника якості життя. Водночас доцільно було б більш детально обґрунтувати вибір саме цих інструментів для дітей з РАС періоду другого дитинства в українському контексті, зокрема з огляду на їхню валідність, чутливість до змін і можливості використання в умовах війни.

3. Доцільним було б розширити аналіз бар'єрів інтеграції ерготерапевтів у систему освіти України в умовах воєнного часу.

4. Певного уточнення потребує обґрунтування вибору саме дітей періоду другого дитинства як цільової групи дослідження. У роботі зазначено, що дослідження охоплює дітей з РАС віком 8–12 років, тобто період другого дитинства. Водночас доцільно було б детальніше пояснити, чому саме цей віковий період є найбільш показовим для оцінювання динаміки активності повсякденного життя, сенсорного профілю та якості життя в умовах війни.

5. У роботі значну увагу приділено якості життя дітей з РАС, однак оцінювання здійснювалося через батьківську форму опитувальника. Це є методично виправданим для даної категорії дітей, однак доцільно було б зазначити можливі обмеження такого підходу, зокрема суб'єктивність оцінки батьків, вплив їхнього психоемоційного стану в умовах війни та можливу різницю між оцінкою батьків і реальним досвідом дитини.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та мають переважно рекомендаційний характер.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота Виноградової Маргарити Сергіївни «Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія, вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка, Виноградова Маргарита Сергіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Офіційний опонент:

доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Хмельницького національного університету

кандидат технічних наук, доцент _____

Інна СОЛТИК